

Rapportage bewonersevaluatie Roze Loper

Februari – april 2016

Maaïke Kluit, juni 2016

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Verantwoording en werkwijze.....	3
Interviews/focusgroepen.....	4
Selectie en beschrijving respondenten.....	4
Analyse.....	4
Resultaten: bewoners aan het woord	5
Bekendheid met de Roze Loper.....	5
Invoering van het roze beleid.....	5
Ervaren veranderingen ten aanzien van het klimaat.....	6
Verwachtingen.....	7
Tevredenheid/ontevredenheid.....	7
Succesfactoren.....	7
Hoe waarden de bewoners de Roze Loper?.....	8
Hoe ervaren bewoners de interventie?.....	8
Resultaten: overige signalen.....	9
Voorkeursbehandeling.....	9
Anders-zijn.....	9
Vraag naar kennis.....	10
Jongeren en vluchtelingen.....	10
Samenvatting en conclusie.....	11
BIJLAGE: conversatiehulp focusgroep bewoners Roze Loper-instellingen.....	12

Inleiding

De Roze Loper heeft als doel de sociale acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen en transgenders (LHBT) in zorginstellingen te bevorderen. De Roze Loper bestaat uit een traject wat toeleidt naar sociale acceptatie van seksuele diversiteit in de zorg. De Roze Loper kan gebruikt worden in zorginstellingen, verpleeghuizen, welzijnsorganisaties en thuiszorgorganisaties. Een belangrijk onderdeel van het traject is de Roze Loper Tolerantiescan. Dit instrument meet LHBT-acceptatie op drie thema's en geeft instellingen daarmee praktisch inzicht in hoeverre hun aanbod aansluit bij de seksuele diversiteit van de LHBT-doelgroep.

De Roze Loper wordt uitgevoerd door de Alliantie Roze 50+. Dit is een samenwerkingsverband van ANBO en COC Nederland. De doelgroep zijn lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen en transgenders (LHBT) die zich t.a.v. hun seksuele identiteit of genderdiversiteit niet geaccepteerd voelen.

De aanpak bestaat uit ondersteuning door Roze 50+ ambassadeurs, een tolerantiescan, een plan van aanpak door de zorgorganisatie en een toolkit met verschillende instrumenten waaronder een training voor professionals. Op de website www.rozezorg.nl staat de informatie, de digitale scan, de toolkit, een overzicht van Roze 50+ ambassadeurs en een overzicht van de instellingen die het certificaat Roze Loper gaan halen of al in bezit hebben.

Over de waardering van de Roze Loper als interventie door bewoners/cliënten is nog weinig bekend. In het kader van de interventiebeschrijving van de Roze Loper door Movisie ten behoeve van de databank effectieve sociale interventies werd een kwalitatief onderzoek uitgevoerd.

Doelstelling: in kaart brengen hoe de einddoelgroep van de interventie – in dit geval bewoners/cliënten van Roze Loper-instellingen en in bredere zin, bezoekers van Roze Salons – de Roze Loper als interventie ervaren en waarderen.

Onderzoeksvragen:

- Weten de bewoners dat het huis in bezit is van de Roze Loper, en sinds wanneer?
- Hoe hebben zij de invoering van het roze beleid in hun verzorgingshuis ervaren?
- Wat is er tijdens en na het Roze Loper-traject voor hen veranderd?
- Heeft de Roze Loper bepaalde verwachtingen waargemaakt ten aanzien van het klimaat?
- Welke zaken zouden anders/beter kunnen, over welke zaken zijn zij tevreden?
- Welke omstandigheden hebben bijgedragen aan het wel of niet slagen van het Roze Lopertraject?

Verantwoording en werkwijze

Als onderdeel van de procesevaluatie van de Roze Loper werd een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder bewoners van Roze Loper-instellingen en bezoekers van Roze Salons of andere roze ontmoetingsmogelijkheden die op een Roze Loper-lokatie worden aangeboden. Zowel LHBT-bewoners als andere bewoners/bezoekers konden meedoen aan de procesevaluatie.¹

Om de bovengenoemde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden legde ik contact met de lokatiemanagers van verschillende Roze Loper-instellingen met de vraag of ik enkele bewoners mocht interviewen. Zonder uitzondering verleenden de contactpersonen van harte hun medewerking aan de planning en organisatie hiervan, alsmede het benaderen van bewoners voor deelname.

¹ Bedoeld worden in dit geval: bewoners die zichzelf identificeren als behorende tot de doelgroep van LHBT-ouderen.

Interviews/focusgroepen

Voor het verzamelen van informatie van de 'ervaringsdeskundigen' ging de voorkeur uit naar het gebruik van focusgroepen, zoals beschreven in Evers (2007)². Een focusgroep biedt de mogelijkheid diversiteit tussen respondenten te onderzoeken, taboes te doorbreken, inzicht te bieden in bronnen van complex gedrag en motivaties, en 'de focusgroep levert meer op dan de som van een aantal individuele interviews' (Evers, 2007). Op basis van kernelementen uit de onderzoeksvragen stelde ik een conversatiehulp samen voor de gesprekken met bewoners. De conversatiehulp is opgenomen als bijlage. Van alle gesprekken maakte ik geluidsopnamen, die ik letterlijk heb getranscribeerd en geanonimiseerd.

Selectie en beschrijving respondenten

Met het oog op representativiteit en diversiteit van de doelgroep ging de voorkeur uit naar zorginstellingen met enige spreiding in geografische ligging, denominatie en het aantal jaren van Roze Loper-certificatie. Een zeer brede selectie van instellingen en respondenten (gender, seksuele geaardheid, achtergrond), was binnen de reikwijdte en het tijdsbestek van dit onderzoek echter niet te realiseren. Er zijn gesprekken gevoerd met bewoners van zorginstellingen in Rotterdam (2x), Oss, Utrecht (2x) en IJsselstein.

Aan zes focusgroepen bij vijf verschillende zorginstellingen deden in totaal 19 respondenten mee. Bij één zorginstelling voerde ik twee gesprekken na elkaar met elk drie respondenten. De overige focusgroepen vonden plaats bij verschillende organisaties. Onder de respondenten waren vijf mannen en veertien vrouwen. Gezien de bewonerssamenstelling/demografie boven een bepaalde leeftijd binnen de intramurale zorg is dit een min of meer representatieve verhouding. Van de bewoners die deelnamen identificeerden zeven respondenten zichzelf expliciet als homoseksueel of lesbisch. Negen respondenten identificeerden zichzelf als heteroseksueel, de overigen lieten zich niet uit over hun seksuele voorkeur. In sommige gevallen waren de respondenten duidelijk uitgekozen voor het gesprek vanwege 'bovengemiddelde affiniteit' met het onderwerp homoseksualiteit, bijvoorbeeld via een familielid. Vier van de 19 respondenten waren actief lid van de cliëntenraad. De jongste deelnemer in de groep respondenten was 57, de oudste 96 jaar oud.

Om in contact te raken met bewoners was ik aangewezen op een voorselectie van respondenten door medewerkers van de betreffende zorginstelling. Onaangekondigd verschijnen leek om privacyredenen onwenselijk en zou vermoedelijk minder diepte aan de gesprekken gegeven hebben; bovendien 'was het nog moeilijk genoeg om een paar bewoners te vinden die niet te ver heen zijn', aldus één van de contactpersonen ter plaatse.

Analyse

Voor de analyse van het materiaal uit de focusgroepen waren de hoofdbegrippen van de oorspronkelijke onderzoeksvragen leidend (op de hoogte, persoonlijke ervaringen, veranderingen in het klimaat, verwachtingen, tevredenheid). De antwoorden van alle respondenten werden per vraag gelabeld en geclusterd. Door veelzeggende uitspraken te koppelen aan de thema's per vraag was het mogelijk te 'scoren' welke uitspraken er over een bepaald onderwerp gedaan werden, hoe vaak, en met welke inhoudelijke strekking. Daarnaast was het mogelijk om nieuwe of overkoepelende thema's te signaleren; deze werden eveneens gegroepeerd.

2 Evers, J. (red). (2007). *Kwalitatief interviewen: kunst én kunde*. Den Haag: Lemma.

Resultaten: bewoners aan het woord

Bekendheid met de Roze Loper

Van de 19 respondenten waren er 14 goed op de hoogte van de Roze Loper als interventie, en ook van het moment sinds wanneer hun eigen zorginstelling in bezit is van de certificering. In enkele gevallen stamde het Roze Loper-certificaat van vóór hun tijd, of vernam de bewoner het later pas. 'Ik wist er helemaal niets van. Want toen die werd uitgereikt woonde ik al wel hier, maar toen kwam ik weinig beneden' (F2R6). In twee van de zes focusgroepen waren er respondenten voor wie de Roze Loper een volkomen nieuw begrip was, getuige de reacties 'Gaaf dat over het geloof?' (F4R4) en 'Ja, dat is het communisme' (F3R1). De meerwaarde van de focusgroep toont zich hierin, dat respondenten elkaar gingen uitleggen waarover het wél gaat: 'Nee, dat gaat over de omgang met mensen die anders zijn als wij. Maar als je het daarover hebt... Wij zijn toch ook allemaal anders?' (F4R1).

Zelfs na enige toelichting over de Roze Loper als interventie trad nog niet bij iedereen herkenning op: 'Is voor het eerst dat we dat horen! Moet ik dat weten? We kunnen wel een rode loper hebben. Wat moet je nou met een roze?' (F5R1). Maar de gesprekspartners zijn bereidwillige informanten: 'Voor de homo's, om daar ook aardiger tegen te wezen' (F5R2). Zelfs de voedingsassistent die de lege kopjes ophaalt doet een duit in het zakje.

'Dat ging er toch over dat het huis nu ook gewoon homo's en lesbi's gaat aannemen? Wat goed.'

Invoering van het roze beleid

Bij vier van de vijf zorginstellingen is niet zozeer het invoeren van het roze beleid, als wel de uitreiking van de Roze Loper met de nodige feestelijkheden gepaard gegaan. Die herinneren de bewoners zich over het algemeen goed; door tien respondenten wordt nadrukkelijk verwezen naar verschillende activiteiten die plaatsvonden om aandacht aan het onderwerp te besteden, zoals muziekoptredens, toespraken, toneelvoorstellingen en het spel Wie van de Drie. Deze bijeenkomsten werden door de bewoners goed bezocht en positief gewaardeerd. 'Het is heel groots gevierd' (F1R3) en 'Alle bewoners waren er' (F3R3). In sommige instellingen bleef het niet bij de uitreiking, daar worden ook andere momenten aangegrepen om de Roze Loper handen en voeten te geven. 'Je kan precies weten wanneer er een roze dag is [*bedoeld wordt de gay pride in Amsterdam*], want dan krijgen wij een roze koek' (F5R3).

In drie van de focusgroepen wordt ook het beleidsaspect van de Roze Loper aangestipt. Er hebben gesprekken plaatsgevonden, personeelstrainingen, en controles. 'En we hadden wel gehoord dat je die Roze Loper niet zomaar kreeg, daar hadden ze veel voor moeten doen. Dat hebben wij zelf niet zo meegekregen, maar [*directeur*] zei wel dat ze waren wezen kijken en zo... Dus dat was best wel veel. Je kreeg hem niet zomaar als je zei: we hebben een roze salon, en dan krijg je de Roze Loper, daar kwam het op neer' (F2R5).

'Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad.'

'En als je hem dan krijgt, dan is het ook een beloning.'

'Dat het homovriendelijk is.'

Negen respondenten geven te kennen dat ze noch de festiviteiten, noch de beleidswijzigingen bewust hebben meegekregen. Sommigen van hen woonden toen nog niet in het verzorgingshuis, twee van hen vertellen dat ze ten tijde van de Roze Loper niet veel van hun kamer af kwamen om gezondheidsredenen. Ze zijn (inmiddels) wel op de hoogte van de Roze Loper in hun huis.

Enkele respondenten hebben al eerder deelgenomen aan een gesprek over de Roze Loper, mogelijk zelfs als onderdeel van de audit: 'Ik heb vorig jaar hierover al een gesprek met iemand gehad. En toen hebben we dacht ik de Roze Loper gekregen. Dat schilderij, dat bordje wat bij de receptie hangt' (F3R3). Als lid van de cliëntenraad heeft één respondent destijds al in een vroeg stadium van de directeur vernomen wat er stond te gebeuren.

Ervaren veranderingen ten aanzien van het klimaat

Met name de LHBT-respondenten doen expliciet positieve uitspraken in relatie tot de Roze Loper. Tien van de respondenten benoemen een gevoel van veiligheid, acceptatie, tolerantie, zichtbaarheid, zich niet gediscrimineerd voelen en onderlinge solidariteit. 'Nou, laat ik het zo zeggen: ik heb wel de indruk dat wij op een gegeven moment ons plekje hebben gevonden, bij de bewoners. Dat was in het begin niet, hoor. Er zijn wel andere geluiden geweest. (...) Wat zijn dat voor enge mensen, ja' (F1R2). Acht respondenten geven bovendien aan, dat andere bewoners ingrijpen als er een onvertogen woord valt. 'We hebben ook weleens gehad dat er iemand bij de lift stond (...) en die kreeg te horen: wat doe jij hier? Jullie soort hoort hier niet. En toen is wel [*naam*] daar gelijk op afgegaan. Dat is ook een bewoonster. Die hoorde dat, en die heeft er gelijk wat van gezegd: die mensen zijn hier ook welkom' (F2R5). Ook in een hypothetische situatie: 'Stel dat we weten, mag wel even hè, dat u lesbisch bent. En ze pesten u. En wij zitten er met z'n drieën bij. Nou, ik denk dat wij wel even ons mond zouden opendoen!' (F4R1).

De zichtbaarheid van de LHBT-bewoners wordt binnen drie focusgroepen ook door de overige respondenten als waardevol aangemerkt. 'Als wij zitten koffie te drinken, iedereen weet dat jij dat bent. Daar wordt gewoon over gepraat. Maar geen geklets' (F6R3). Verschillende respondenten noemen de voorbeeldrol van openlijk homoseksuele bewoners in de zorginstelling, zowel voor andere bewoners als voor personeel, en vice versa.

'Vond u het dan plezierig om te weten dat zij ook lesbisch was?'

'Ja, ja.'

'Wat voelt u dan?'

'Ja, hoe moet ik het zeggen. Zij was anders. En ze kwam ervoor uit.'

Acht respondenten hebben geen veranderingen opgemerkt of zetten vraagtekens bij het effect van de Roze Loper als interventie. 'Ik vraag me trouwens af (...) zeker met mannen, dat de ouderen toch daar niet voor openstaan. Ik bedoel, boven de tachtig ofzo...Mensen hebben een bepaalde mening en daar blijft het dan bij' (F3R2). Acht respondenten vinden dat homoseksualiteit in de maatschappij meer geaccepteerd is dan vroeger, dat er meer over op tv is, waardoor het bekender en gewoner is geworden voor veel mensen. Ze veronderstellen daarom ook dat het makkelijker is om over homoseksualiteit te praten en als bewoner zelf uit de kast te komen. 'En ze wonen ook niet hier. Zover ik weet. Kijk, als ze wel hier wonen, dan zie je het' (F4R2). Een ander reageert hierop: 'Ja maar, misschien wonen ze hier wél. Dat we daar geen erg in hebben! Ja, dat ga ik me nou afvragen. Dat ik denk, misschien zitten ze rondom ons heen, en dat we daar helemaal geen erg in hebben!' (F4R1). Maar als het dan aan de orde is, worden ze 'met open armen ontvangen hoor. Met hele wijde armen' (F5R3). Voor enkele respondenten die zichzelf niet als LHBT identificeren is de hele Roze Loper geen issue.

'We gaan hier gewoon met de mensen om. En de een heeft dan een vriendin, en de ander een man. Nou. Ja.'

Verwachtingen

Vrijwel alle respondenten geven aan dat ze vooraf géén verwachtingen hadden van de Roze Loper. Bij doorvragen volgt een enkele nuancing: 'Ja, wel financieel. We zouden een bedrag krijgen (...) daar kan je als huis ook wat mee gaan doen' (F1R1). In de betreffende instelling hebben dan ook verschillende grote en duurzame projecten plaatsgevonden. Voor de overige respondenten waren verwachtingen niet aan de orde, niet van toepassing. Er kan dus ook niets worden gezegd over de uitkomsten van deze verwachtingen.

Tevredenheid/ontevredenheid

Bij het vragen naar de tevredenheid over de Roze Loper maken respondenten onderscheid tussen een aantal aspecten: de investering in tijd en geld door de zorginstelling, het bereik/de invloed naar buiten toe, en daarnaast de waardering van de interventie op zichzelf. Twee respondenten noemen financiële beperkingen als valkuil voor de continuering van het roze beleid. 'Geld, dat is het probleem. De wens is er absoluut. En wij zijn er. En [directeur] is wel inventief, hoor. Want als die een kans ziet, dan grijpt hij hem wel' (F1R2). Zes respondenten zijn kritisch. 'In het algemeen zijn we tevreden. Maar het is minder geworden. Niet de acceptatie, maar de organisatie! Door het verdwijnen van de nieuwsbrief' (F2R5). Ook wordt het vertrek van de speciale beleidsmedewerkster in een van de instellingen nog steeds betreurd. Alle hoop is nu gevestigd op een nieuwe medewerker communicatie.

Naast de financiële en organisatorische kwetsbaarheid spreken de zes respondenten uit dezelfde instelling allemaal de wens uit om (nog) zichtbaarder te worden en meer mensen te bereiken. Bekendheid voor de Roze Salon bijvoorbeeld, maar ook scholing van personeel in andere verzorgingshuizen staan hoog op de verlanglijst. 'Volgens mij zijn er best mensen die graag willen komen, maar er moet ook een stukje bekendheid zijn. (...) De gezelligheidskant is goed ontwikkeld. Maar naar buiten toe zouden we veel meer kunnen. Maar ja, geld' (F1R2).

Vrijwel alle respondenten die de Roze Loper als 'instrument' kennen, zijn tevreden over de interventie. 'Het is toch een stempel, dat er hier bekend is, dat het hier... Alles welkom is' (F3R2). Zes respondenten vinden het ronduit vervelend dat er naar hun mening wordt gevraagd, terwijl ze onvoldoende op de hoogte zijn.

'Tevreden, ik hoor het nou pas voor het eerst. U maakt het ons wel moeilijk. Want als je ervanaf weet, dan kan je wel wat vertellen.'

Succesfactoren

De rol van bepalende figuren in de instelling als sleutel voor succes wordt in totaal dertien maal genoemd. De directeur, de beleidsmedewerkster, een belangrijke vrijwilliger, een groep vaste mensen die de boel draaiend houdt: of de Roze Loper blijvend zichtbaar en succesvol is, hangt in de ogen van de respondenten grotendeels af van de duurzame inzet van vaste professionals of vrijwilligers. Drie respondenten zien het feit dat hun directeur homoseksueel is, bijna als voorwaardelijk. Het vertrek van de speciale beleidsmedewerkster in één van de Roze Loper-huizen is het roze beleid niet ten goede gekomen.

'Zij heeft heel veel voor ons, en met ons gedaan. En ze had veel contacten. Buiten het huis ook. En toen zij wegging is eigenlijk...'

'... alles als een kaartenhuis in elkaar gevallen.'

Het gegeven dat de LHBT-bewoners met wat meer zijn, en als groep een positieve uitstraling hebben, wordt drie maal genoemd. Eén respondent legt de nadruk op het jaarlijks terugkeren van de audit. 'Dat is het juist, dat het ook ieder jaar gecontroleerd wordt. Want dat wordt gedaan. Het moet wel bekend blijven. Ik zei: we hebben toch een Roze Loper? Ja, zegt ze, maar er komen ook weer nieuwe mensen' (F3R3).

'Maar stel nu dat er een hetero directeur komt?'

'Nou, die wordt dan ontslagen, want dan is hij niet geschikt voor de baan.'

Hoe waarderen de bewoners de Roze Loper?

Vijf respondenten laten zich desgevraagd zeer positief uit over de Roze Loper als interventie. Met name de niet-LHBT-bewoners spreken hun waardering en trots uit over het feit dat 'hun' zorginstelling werkt aan bewustwording en aandacht voor roze bewoners. 'Het is een eerste stap, eigenlijk. Voor mensen om aan het idee te wennen. Dat ze daarom dit hebben gedaan. Het is nog lang niet zo dat iedereen het accepteert, dat weet ik wel zeker. Maar ik zie het als een begin' (F3R2). Eén respondent noemt zijn huis een koploper in de stad, als het om roze beleid gaat. Een andere respondent interesseert het volstrekt niet; iedereen moet het zelf maar weten. In de focusgroepen met voornamelijk LHBT-bewoners spelen zowel de positieve waardering als de zorgen zich veel meer op beleidsniveau af. Men maakt zich druk om de continuering van de activiteiten, de verantwoordelijkheden van de directeur en de vrijwilligers, de financiën en de onderlinge verhoudingen.

'Maar als dit beleid weg zou gaan, dat is een gemis voor heel veel mensen. Vergis je niet'

Hoe ervaren bewoners de interventie?

Zoals gezegd zijn niet alle bewoners zich evenzeer bewust van de Roze Loper. Enkele respondenten horen tijdens het gesprek pas voor het eerst over de interventie. Anderen weten ervan en vinden het prima, maar ervaren geen veranderingen of invloed van de Roze Loper op het klimaat of op hun eigen dagelijkse leven.

Een misverstand zit in een klein hoekje. Een respondent hamert ontzettend op de zichtbaarheid van de Roze Loper, maar vindt geen bijval van haar gesprekspartners. 'Ik blijf d'r bij. Helpen jullie me nou eens... Dat er altijd wel wat roze in huis is...' (F4R1). Na afloop van het gesprek, tijdens een rondje door het gebouw, blijkt het om de huisstijl van de zorginstelling te gaan: alle posters, nieuwsbrieven en bordjes zijn inderdaad roze... met logo.

Volgens sommigen heeft de Roze Loper een positieve uitstraling die verder reikt dan alleen het huis. 'Want ik heb een vriend die niet hier woont. Die werkt nog. Maar als hij de kans zou krijgen, dan zou hij morgen al hier intrekken, zo fijn vindt hij het hier' (F1R2). Andere respondenten zijn wat gereserveerder in hun antwoorden. Op de vraag of de Roze Loper het werkklimaat voor een homoseksueel personeelslid heeft verbeterd: 'Neuh. Hij was er al voordat we die Roze Loper kregen. En de sfeer was al zo goed. Ik geloof niet dat dat uitmaakt voor hem' (F3R2).

'Ja, we hebben de Roze Loper. Ik vind het wel een compliment als je hem krijgt, dat wel. Maar of het nou uitmaakt naar buiten toe, dat weet ik niet'.

'Ik geloof dat niemand echt op de muur kijkt van: we hebben een Roze Loper. Nee'.

Resultaten: overige signalen

Voorkeursbehandeling

Verschillende respondenten noemen de 'voorkeursbehandeling' en het organiseren van aparte activiteiten voor roze ouderen ook een risicofactor voor acceptatie. Te veel aandacht voor een specifieke doelgroep leidt tot scheve ogen en geroddel. 'Als wij dan een koekje kregen, dat werd allemaal betaald van geld dat wij zelf gaven (...) En dan werd er door de bewoners al gauw gezegd: zij krijgen alles, zij krijgen bitterballen. (...) En waarom moeten ze apart zitten, werd ook gezegd. Waarom zitten ze apart?' (F1R1). 'Ja, er wordt wel eens gezegd: die homo's hebben zoveel feesten hier!' (F2R5). Interviews met beleidsmedewerkers en managers van Roze Loperinstellingen in 2012 lieten hetzelfde beeld zien. Zij adviseren het roze aanbod goed te doseren om overdaad en daarmee weerstand te voorkomen. Al te nadrukkelijk roze issues promoten en teveel activisme tonen schiet al gauw zijn doel voorbij. Eén respondent vindt het allemaal grote onzin.

'Je hoeft toch niks speciaals te doen voor die mensen. Tenminste neem ik aan van niet. Als hun gewoon doen, doen wij ook gewoon. Ja. Of je moet op een voetstuk geplaatst willen worden, nou, dan hoeft-ie bij mij niet te komen'.

Anders-zijn

Drie respondenten, die zichzelf niet per se als LHBT identificeren, noemen het belang van aandacht voor diversiteit omdat het ook hén in hun anders-zijn gesteund heeft. 'Dat je er wezen mag. Dat is nou het punt. Ik voel me geaccepteerd. En dat ben ik vroeger nooit geweest. En waarom? Omdat ik epilepsie had. Ik werd voor gek verklaard. Ze hebben me altijd in een hoek gedouwd. Maar nou voel ik me heel veel beter' (F4R2). Andere respondenten noemen vergelijkbare elementen uit hun eigen leven; gezondheidskwesties, kinderen die 'anders' waren. De Roze Loper maakt het ook voor hen gemakkelijker. Omgekeerd lijkt het gesprek over diversiteit ook gemakkelijker te voeren met mensen die in andere domeinen van het leven te maken hebben gehad met uitsluiting, onbegrip of discriminatie. Respondent F6R2: 'Ik heb een zoon, die moest naar de LOM-school, maar toen mijn moeder dat hoorde... Nou, dat kón toch niet! Ons kind naar een LOM-school! Achterlijk gedoe. Nou, zo doen ze dat ook met homo's. Dan ben je ook anders'. Ook dit lijkt een bevestiging van een trend die ik in 2012 signaleerde: de positieve invloed van zichtbare diversiteit in een organisatie. "Onderlinge verschillen op een positieve manier laten opvallen is iets wat het klimaat ten goede komt. Dat gaat volgens hen verder dan alleen seksuele gerichtheid; het gaat om anders-zijn, over vooroordelen, over tolerantie, en over respect in het algemeen" (Kluit, 2012)³.

'Want als je – ja, ik blijf niet alleen bij de homo's, misschien hebben we wel een heel huis met mensen, de een dit, de ander dat, en de ander zus. Het gaat mij niet alleen om deze mensen, het gaat ook om ons allemaal. En als we dan met de Rode Loper dat kunnen – de Rode Loper... De roze natuurlijk, ik ben ook 87, en morgen weet ik het niet meer – als we met z'n vieren voor elkaar kunnen krijgen dat bijvoorbeeld u (wijst naar een andere respondent) het naar uw zin kan hebben hier in huis. Dan schieten we toch al een end op?'

³ Kluit, M.I. (2012) *Kleurrijke Kennis: homovriendelijkheid in de ouderenzorg en de rol van kennisverwerving*. Utrecht: UvH

Vraag naar kennis

Onder de LHBT-bewoners wordt enkele keren opgemerkt dat de kennis over homoseksualiteit bij niet-roze bewoners nogal eens te wensen overlaat. 'Wat ik wel merk in gesprekken met mensen (...) is dat ze niet altijd weten waar ze het over hebben, hoor. Nou, ze hebben nogal wat vooroordelen soms. Het zijn natuurlijk allemaal hele ouwe mensen, een andere generatie, dus dan moet je helemaal uit gaan leggen wat het is' (F1R3). Onbekend maakt onbemind, maar de zichtbaarheid van de roze bewoners maakt ook dat er voor de andere bewoners een zekere vanzelfsprekendheid en vertrouwdheid ontstaat. Alle LHBT-respondenten bevestigen dit. Ook in relatie tot het personeel is kennisoverdracht van blijvend belang: 'Want dan was het allemaal klaar, die verhalen, en dan kwam er nóg de vraag: hoe bent u eigenlijk homo geworden? Zit je een heel verhaal te vertellen, krijg je dat. Nou ja' (F1R2). Tijdens één van de ('gemengde') focusgroepen vindt letterlijk dit gesprek plaats:

'Kan je 't zomaar worden? Of eh..?'

'Nee nee! Je wordt ermee geboren!'

'Ik ben ermee geboren.'

Opmerkelijk is dat verschillende niet-roze respondenten óók te kennen geven dat het gesprek over homoseksualiteit wel wat vaker gevoerd mag worden, en dat zij meer informatie over het onderwerp zouden willen. F6R2: 'Ik zou er wel meer over willen leren. Ik ben zelf geen homo, maar ik... Geef een film! Ik kom wel kijken. En meer gesprekken met mensen, rond de koffietafel. Over het onderwerp. Dat moeten we een keer zeggen'.

'O ja, ik zou daar wel eens... Wat bedoelen ze, en waar hebben ze last van?' (F4R1). Eén focusgroep is uitermate teleurgesteld over de opkomst van hun medebewoners naar het interview:

'Waarom zouden er meer mensen moeten meedoen?'

'Nou, dan hoor je misschien ook wie ertegen is.'

'Ja, dat mag ook.'

'Dat mag ook, maar dan kun je ze wel vertellen waarom wij die Roze Loper wél goed vinden.'

'En die kunnen dan ook van mening veranderen.'

'Je hebt nou – je hebt niks geen wisselgeld. En dat vind ik jammer.'

Jongeren en vluchtelingen

In vrijwel alle gesprekken wordt door de respondenten ongevraagd de veiligheid van LHBT-vluchtelingen aangesneden. Er zijn regelmatig items over dit onderwerp op de televisie en de bewoners uiten hun bezorgdheid over deze groep kwetsbare mensen. 'En nou met die vluchtelingen, waar ook homo's en lesbi's onder zijn. Ik heb met die mensen zó te doen. Wat die meemaken...' (F3R1). Over de homovriendelijkheid in hun eigen woonomgeving maken ze zich veel minder zorgen.

Daarnaast noemen respondenten in vier van de zes focusgroepen ook jongeren als aandachtsgroep. Hoewel het maatschappelijke tij in hun ogen enerzijds lijkt te keren – je hoort en leest veel meer over homoseksualiteit, het is gewoner geworden – hebben ze anderzijds ook hun zorgen over de problemen die deze doelgroep nog altijd tegenkomt. 'En hoe worden die opgevangen? Want de ouders die doen er niks mee, en dan toch maar laten gaan, van: hij wil dat, misschien verandert het nog. Maar zo'n jongen, die heeft de zenuwen. En dat vind ik veel erger' (F3R3).

Samenvatting en conclusie

Het merendeel van de respondenten in de bezochte Roze Loper-instellingen is op de hoogte van de Roze Loper als interventie. De helft van de respondenten heeft goede herinneringen aan de feestelijke uitreiking van het certificaat. De optredens, toespraken, toneelvoorstellingen en andere activiteiten werden door de bewoners goed bezocht en positief gewaardeerd. Bij de invoering van het beleid zijn enkele bewoners actief betrokken geweest als lid van de cliëntenraad en/of tijdens gesprekken voor de audit. Respondenten die niet van de Roze Loper, noch van de uitreiking af wisten woonden er toen nog niet of namen weinig deel aan gemeenschappelijke activiteiten.

De meeste respondenten die bekend zijn met de Roze Loper en weten dat hun zorginstelling het certificaat heeft, zijn daarover positief, trots en tevreden. Gevraagd naar de ervaren veranderingen spreken met name LHBT-bewoners zich expliciet uit over hun gevoel van veiligheid, acceptatie, tolerantie, zichtbaarheid, niet gediscrimineerd worden en onderlinge solidariteit. Verschillende respondenten noemen de voorbeeldrol van openlijk homoseksuele bewoners in de zorginstelling, zowel voor andere bewoners als voor personeel, en vice versa. Ook niet-LHBT-bewoners vinden dat het klimaat tolerant is, en dat er geen ruimte is voor pesten of homodiscriminatie. Ook bewoners die om andere redenen ooit te maken hebben gehad met uitsluiting, onbegrip of discriminatie zeggen profijt te hebben van de Roze Loper omdat hierdoor het gesprek over diversiteit vaker gevoerd wordt, en zij zich óók meer geaccepteerd voelen.

Er zijn echter ook respondenten die geen veranderingen hebben opgemerkt, of vraagtekens zetten bij het effect van de Roze Loper als interventie. Volgens sommigen was het klimaat vóór de Roze Loper ook al LHBT-vriendelijk, anderen menen dat een interventie niet veel effect kan hebben, gezien de hoge leeftijd van de bewoners en de hardnekkigheid van hun overtuigingen. Enkele respondenten vinden apart beleid onnodig of twifelen aan de status van het certificaat. Een voorkeursbehandeling en het organiseren van aparte activiteiten voor roze ouderen wordt ook juist een risicofactor genoemd: overdaad schaadt.

Vrijwel alle respondenten geven aan dat ze vooraf géén verwachtingen hadden van de Roze Loper. Er kan dus ook niets worden gezegd over de uitkomsten van deze verwachtingen.

Vrijwel alle respondenten die de Roze Loper als 'instrument' kennen, zijn tevreden over de interventie. Minder tevreden zijn sommigen met de beperkingen in financiële zin, en de inzet van professionals en vrijwilligers die het roze beleid moeten dragen. Ook zijn er nog onvervulde wensen op het gebied van zichtbaarheid buiten de organisatie.

Als factor voor het succesvol invoeren en bestendigen van LHBT-vriendelijk beleid wordt de rol van sleutelpersonen – de directeur, beleidsmedewerker, vrijwilligers – meermalen genoemd. Daarnaast vinden enkele cliënten het gegeven dat de directeur homoseksueel is doorslaggevend. Tegelijk wordt de rol van de sleutelfiguur ook als kwetsbaar voor de voortgang van de Roze Loper aangegeven. Na het vertrek van de sleutelfiguur is het beleid minder zichtbaar. In dit licht worden ook de regelmatige controle, de jaarlijkse her-audit, en het terugkeren van activiteiten genoemd.

Ook het feit dat LHBT-bewoners zichtbaar zijn omdat ze met wat meer zijn en een positieve uitstraling hebben wordt vaak aangehaald als succesfactor.

Onder de LHBT-clianten wordt enkele keren opgemerkt dat de kennis over homoseksualiteit bij medebewoners nogal eens te wensen overlaat. Tegelijkertijd geven de niet-roze respondenten aan dat ze behoefte hebben aan meer kennis, en vaker aandacht voor het onderwerp zouden willen door middel van een film of gesprek.

Voor een evenwichtiger beeld van ervaringen van cliënten zou het wenselijk zijn om een veel grotere diversiteit aan bewoners uit nog meer zorginstellingen te bevragen over de Roze Loper. Uit het bovenstaande onderzoek kan in elk geval voorzichtig worden vastgesteld dat cliënten overwegend neutraal dan wel positief tegenover de Roze Loper staan. LHBT-bewoners ervaren het klimaat in hun zorginstelling als homovriendelijk. Ook in huizen met een Roze Loper is ruimte voor (meer) kennisuitwisseling over het onderwerp homoseksualiteit.

BIJLAGE: conversatiehulp focusgroep bewoners Roze Loper-instellingen

Inleiding van het gesprek

Toelichting aanleiding en achtergrond van het onderzoek. Uitleg gang van zaken en duur van het gesprek. Vragen of er bezwaar bestaat tegen het opnemen van het gesprek.

Algemene vragen:

- Hoe waarden de bewoners de Roze Loper?
- Hoe ervaren bewoners de interventie?

Vragen tijdens het gesprek:

- Sinds wanneer heeft [*zorginstelling*] een Roze Loper? Kunt u zich dat herinneren?
- Wat gebeurde er toen in huis?
- Op welke manier werd u op de hoogte gebracht van de Roze Loper?
- Wat is er voor uzelf veranderd sinds [*zorginstelling*] een Roze Loper heeft?
- Wat is er voor anderen veranderd, zoals familie, medebewoners, personeel, vrijwilligers?
- Heeft u na de invoering van de Roze Loper veranderingen opgemerkt in de sfeer of het klimaat?
- Had u vooraf bepaalde verwachtingen van de Roze Loper?
- Bent u tevreden over de Roze Loper? Waarover bent u tevreden en waarover niet?
- Wat heeft gemaakt dat het Roze Loper-traject bij u in huis wel, of juist niet goed is geslaagd?